

«Зникла довіра між Глобальною Північчю і Півднем»

Івонн Блос з Баку про результати міжнародної кліматичної конференції COP29 та суперечку щодо фінансування кліматичних програм

Інтерв'ю провів Александер Ізеле

Учасників конференції ООН з питань зміни клімату в Баку на самому початку вразило оголошення, що новообраний президент США Дональд Трамп планує знову вийти з Паризької кліматичної угоди. Що це означатиме для боротьби зі зміною клімату?

Насправді це матиме менш серйозні наслідки, ніж можна подумати. По-перше, США вже один раз виходили з Паризької угоди за Трампа, але інші країни не вчинили так само. А по-друге, навіть за Джо Байдена США не надто прагнули робити відчутний внесок в найважливіше питання цієї конференції – фінансування кліматичних програм. Але все ж таки ще на самому початку конференції ми побачили, що президент Аргентини Хав'єр Мілей відкликав свою делегацію з COP29. Тому є побоювання, що цього разу спрацює ефект доміно, й інші країни, особливо ті, якими керують праві популісти, підуть за Трампом. Це буде справжня катастрофа, оскільки Рамкова конвенція ООН про зміну клімату (важливий багатосторонній механізм) досі була напорчуд стійка до кризових явищ.

Голови кількох важливих держав, зокрема канцлер Німеччини Олаф Шольц, президент Франції Емманюель Макрон і президент Бразилії Лула да Сілва, залишилися осторонь кліматичної конференції. Наскільки це послабило COP29?

Відчутно послабило. Багато голів держав і урядів не вважали цю кліматичну конференцію ООН важливою і вже зосередились на Бразилії, де відбудеться COP30 наступного року. Це дуже погано, бо свідчить, що захист клімату і насамперед його фінансування для них не пріоритет. Однак для багатьох країн Глобального

Півдня достатнє фінансування буквально є життєво важливим: тільки воно дозволяє їм вживати хоч якихось заходів з захисту клімату. Крім того, відсутність багатьох глав держав послабила політичний потенціал COP29, адже вони часто роблять політичні заяви, які сприяють змінам. Так було, наприклад, на COP26 у Глазго. Це послаблює і COP як таку, як один з небагатьох і досі робочих багатосторонніх форумів. Але ж такі форуми треба, навпаки, посилювати, особливо в час дедалі більшої поляризації світу.

Конференція відбувалася в Азербайджані – країні, дуже залежній від викопного палива. Як це впливає на дискусії про відмову від викопного палива, про що було ухвалено рішення на минулій COP?

Питання, як ще зменшити викиди, щоб повернутися на шлях 1,5 градуса, на цій COP однозначно обійшли увагою. З самого початку було зрозуміло, що за головування Азербайджану воно безнадійне. Взагалі планувалося, що країни так званої трійки, куди входять нинішня приймаюча сторона (Азербайджан), попередня (Об'єднані Арабські Емірати) і майбутня (Бразилія), об'єднають зусилля, щоб досягти прогресу, зокрема, в цьому питанні. Але, на відміну від Бразилії, Азербайджан не ставить загальнонаціональних цілей в сфері захисту клімату. Президент Азербайджану Ільхам Алієв викликав ажіотаж, назвавши у вступній промові викопне паливо «даром Божим». Без прикладу лідера буде важко переконати інші країни підняти планку кліматичних зобов'язань. Всі країни повинні це зробити до лютого 2025 року. Але, за дуже нечисленними винятками, такими як Велика Британія, яка в Баку оголосила про своє бажання зменшити викиди на 81 відсоток до 2035 року, навряд чи хоч одна країна докладатиме необхідних зусиль.

На жаль, визначення чіткого шляху до відмови від викопного палива також не є складовою офіційних переговорів на кліматичних конференціях. Успішним результатом торішньої конференції в Дубаї вважали те, що загальний підсумковий документ прямо закликав до відмови від викопного палива – разом з потроєнням відновлюваних джерел енергії та подвоєнням енергоефективності до 2030 року. Але головування Азербайджану в COP навіть не передбачало підписання подібних документів.

Втім, головування Азербайджану було проблемою ще й через складну ситуацію з правами людини в цій країні, яка не дозволила відкрито протестувати. Плюс брак підготовки й дипломатичного досвіду ведення таких переговорів. Тобто не вистачило ні волі, ні здатності остаточно закріпити відмову від викопного палива. В

результаті кліматична конференція зробила крок назад в цій важливій сфері й не змогла взяти на озброєння рішення, ухвалені на COP28 в Дубаї.

Одним з головних питань конференції в Баку було фінансування. Чи вдалося узгодити цілі кліматичного фінансування, які відповідають вимогам?

Передусім треба відзначити, що розвинені країни мають історичну відповідальність перед країнами, що розвиваються, яку чітко пояснює Паризька кліматична угода. Адже країни, що розвиваються, найменшою мірою винні в кліматичній кризі, але найбільше страждають від неї. Проте розвинені країни ніколи не виконували своїх зобов'язань належним чином: наприклад, в 2020 році обіцяні \$100 млрд на фінансування клімату було виділено із запізненням.

Також цілком очевидно, що цієї суми недостатньо. По-перше, в міру погіршення кліматичної кризи адаптація до неї стає дедалі більш необхідною, отже, дорожчою. По-друге, надзвичайно зростають збитки і втрати від кліматичних катастроф. І навіть якщо переходити на відновлювані джерела енергії та підвищення енергоефективності зараз для багатьох країн економічно вигідно, ці технології вимагають великих інвестицій на початку. За оцінками, країни, що розвиваються, потребують щонайменше один трильйон доларів на рік на ці три пункти, а кліматичні активісти кажуть і про п'ять трильйонів на рік з посиланням на історичну відповідальність розвинених країн.

Отже, якщо розвинені країни закликають до скорішого зменшення викидів і відмови від викопного палива в країнах, що розвиваються, то постає питання, яку підтримку буде надано для досягнення цієї мети. І зрозуміло, що Глобальний Південь не буде відкритий до співпраці, якщо не буде надійних і достатніх зобов'язань у цій сфері.

Важлива переговорна група країн, що розвиваються (G77 і Китай), офіційно вимагала \$1,3 трлн на рік до 2035 року, але розвинені країни – ймовірно, це така тактика переговорів – тільки в останній день назвали свою суму глобального кліматичного фінансування, а саме \$250 млрд на рік. Для багатьох країн Глобального Півдня важливою також є якість цього фінансування. Воно має складатися з громадських коштів, а не з приватних грошей і кредитів, які заганяють багато країн ще глибше в боргову кризу.

Крім того, в Баку розгорілася ще одна дискусія про кліматичне фінансування. Багато країн, які нині мають високі показники

викидів на душу населення та доходу на душу населення, і досі вважаються такими, що розвиваються, згідно з визначенням Рамкової конвенції ООН про зміну клімату 1992 року – наприклад, багаті нафтові держави або Китай. Тому ЄС, зокрема, закликав до розширення донорської бази, щоб зобов'язати ці країни долучитися до фінансування кліматичних програм.

Це загострило протистояння, і COP29 опинилася під загрозою розпаду. Тільки коли в суботу переговори довелося продовжувати, розвинені країни збільшили пропозицію до 300 мільярдів на рік. Хоча ця сума втричі більша за попередню, вона покриває лише чверть очікуваних витрат і до того ж може складатися з приватних коштів. \$1,3 трлн також згадується як цільова цифра, але без жодних конкретних зобов'язань. Крім того, є примітка, що цю більшу суму треба зібрати силами як розвинених, так і інших країн.

Тобто країни, що розвиваються, мусили вирішувати в останню мить, *take it or leave it*. Розвинені країни наголошували, що шансів укласти угоду наступного року буде ще менше. Тим часом активісти з *Climate Action Network* в відкритому листі закликали країни Глобального Півдня вийти з переговорів без угоди.

Після більш ніж 30 додаткових годин переговори нарешті завершилися – рано-вранці в неділю. Проте багато країн Глобального Півдня гірко розчаровані результатом. Врятувати багатосторонність на саміті вдалося, хоч і в останню мить. Але це було зроблено за рахунок країн, що розвиваються, які тепер повинні продовжувати боротися з кліматичною кризою без достатньої підтримки. Зникла довіра між Глобальною Північчю і Півднем, вкрай необхідна в цей геополітично складний час.

Якими аспектами захисту клімату на конференції знехтували?

На кліматичному саміті в Баку цілком справедливо переважало питання про те, скільки грошей буде доступно для фінансування клімату. Це важлива базова передумова світової кліматичної справедливості. Але є не менш важливе питання: як боротися з кліматичною кризою в соціально справедливий спосіб за допомогою відповідних якісних елементів? Про це також велися офіційні переговори, але дискусія про цілі кліматичного фінансування їх затьмарила.

Початок переговорів на тему гендеру був невдалим. Деякі, зокрема арабські, країни відкинули формулювання, що про права ЛГБТІК теж треба згадати. Але врешті-решт переговори завершилися успішним результатом, однозначно заснованим на правах людини (крихітний проблеск надії на цій кліматичній

конференції).

Торік в Дубаї вперше офіційно запропонували соціально справедливий варіант переходу до переговорів про кліматичну політику – *Just Transition Work Program*. Оскільки *Just Transition* завжди розглядається в місцевому контексті, досягти згоди було важко. Також були різні ідеї того, як саме слід залучати до цього процесу різні зацікавлені сторони. Та все ж таки було висловлено гарні пропозиції, які стали відправною точкою для подальшої імплементації. Проте деякі країни використали *Just Transition Work Program* як розмінну монету для проштовхування власних вимог в інших питаннях. Саудівська Аравія, зокрема, відіграла вкрай негативну роль. Тому ці переговори перенесли на наступний рік.

Громадянське суспільство та профспілки, які на кліматичній конференції знято агітували за *Just Transition* і кліматичну справедливість, і далі стежитимуть, щоб ці питання не ігнорували. Це дає надію, незважаючи на вкрай невтішні результати в Баку. Хочеться сподіватися, що Бразилія, яка прийматиме COP30, вважатиме так само й винесе ці вимоги на перший план на наступних переговорах.

Переклад з німецької Дар'ї Прусенко

Івонн Блос

Івонн Блос (Yvonne Bloss) – референтка Фонду ім. Фрідріха Еберта з питань міжнародної кліматичної політики. До того очолювала регіональний кліматичний проект Фонду в Азії з розташуванням у В'єтнамі, а також була відповідальною за міжнародну діяльність Фонду в сфері моніторингу та оцінювання. .

